

УДК 332.13

Вахович І.М., д.е.н., професор, завідувач кафедри фінансів, банківської справи та страхування

Камінська І.М., к.е.н., доцент кафедри підприємництва, торгівлі та біржової діяльності

Дорош В.Ю., к.е.н., доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування

Камінська Д.В., магістрант

Луцький національний технічний університет

АНАЛІЗ ТА ОЦІНКА РІВНЯ КАПІТАЛІЗАЦІЇ ЕКОНОМІК РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

У статті проаналізовано рівень капіталізації економік регіонів України за трьома напрямками: 1) аналіз капіталізації економіки регіону як процесу нагромадження капіталу; 2) аналіз капіталізації економіки регіону як процесу інвестування капіталу; 3) аналіз капіталізації економіки регіону як процесу створення та розподілу доданої вартості. Проведено інтегральну оцінку рівня капіталізації економіки регіонів України. Здійснено позиціонування регіонів України за рівнем капіталізації економік у 2014–2016 роках та виокремлено регіони низького, середнього і високого її рівнів.

Ключові слова: капіталізація економіки регіону, нагромадження капіталу, інвестування капіталу, аналіз капіталізації економіки регіону, оцінка капіталізації економіки регіону.

Vakhovitch I., Kaminska I., Dorosh V., Kaminska D.

ANALYSIS AND EVALUATION THE LEVEL OF CAPITALIZATION THE ECONOMIES OF REGIONS OF UKRAINE

The level of capitalization of the economies of the regions of Ukraine is analyzed in the article in three directions: 1) analysis of the capitalization of the region's economy as a process of accumulation of capital; 2) analysis of capitalization of the region's economy as a process of capital investment; 3) analysis of the capitalization of the region's economy as a process of creating and allocating value added. An integral estimation of the level of capitalization of the economy of the regions of Ukraine was conducted. The positioning of the regions of Ukraine according to the level of capitalization of the economy in 2014–2016 is made and the regions with low, medium and high levels of capitalization are distinguished.

Keywords: capitalization of the region's economy, accumulation of capital, capital investment, analysis of the capitalization of the region's economy, assessment of the capitalization of the region's economy.

Вахович І.М., Каминская И.Н., Дорош В.Ю., Каминская Д.В.

АНАЛИЗ И ОЦЕНКА УРОВНЯ КАПИТАЛИЗАЦИИ ЭКОНОМИК РЕГИОНОВ УКРАИНЫ

В статье проанализирован уровень капитализации экономик регионов Украины по трем направлениям: 1) анализ капитализации экономики региона как процесса накопления капитала; 2) анализ капитализации экономики региона как процесса инвестирования капитала; 3) анализ капитализации экономики региона как процесса создания и распределения добавленной стоимости. Проведено интегральную оценку уровня капитализации экономики регионов Украины. Осуществлено позиционирование регионов Украины по уровню капитализации экономики в 2014–2016 годах и выделены регионы низкого, среднего и высокого ее уровня.

Ключевые слова: капитализация экономики региона, накопления капитала, инвестирование капитала, анализ капитализации экономики региона, оценка капитализации экономики региона.

Постановка проблеми у загальному вигляді і її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. На сьогодні основним мотивом конкуренції між регіонами є бажання отримати максимальні вигоди і ресурси для забезпечення розвитку економіки, що напряму залежить від рівня її капіталізації. Тому безумовно надзвичайно важливим вбачається постійний пошук напрямів підвищення рівня капіталізації економік регіонів нашої держави, що, треба відзначити, у зарубіжних державах є пріоритетним шляхом у вирішенні проблем фінансування розвитку економіки та підвищення конкурентоспроможності регіону. При цьому, обґрунтуванню конкретних дієвих шляхів і заходів підвищення рівня капіталізації економік регіонів країни повинні передувати її аналіз та оцінка. Саме виявлені у процесі комплексного, детального, системного аналізу й оцінки сильні та слабкі сторони розвитку економіки регіону, загрози та можливості підвищення рівня її капіталізації повинні слугувати основою розробки стратегічних, тактичних і

оперативних планів й заходів нарощення ринкової вартості регіону. Таким чином, актуальність дослідження полягає у необхідності проведення комплексного аналізу та оцінки рівня капіталізації економіки регіону як вихідного моменту розробки системи конкретних рекомендацій і дій щодо динамічного розвитку економіки регіону і підвищення її ролі в національній економіці.

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми. Окремі аспекти капіталізації економіки на різних рівнях, фактори впливу на її рівень, методи оцінки та напрями підвищення розглянуто в українській і зарубіжній економічній літературі. Зокрема, ці питання піднімаються такими економістами-науковцями, як Алексеев Д.А., Амосов О.Ю., Возняк Г.В., Гриценко А.А., Дедкова М.В., Козоріз М.А., Кухарська Н.О., Малова Т.О., Музика І.С., Овчиннікова О.П., Рожков Ю.В., Сіліфонкіна С.В., Цібунський В.Р. та інші. Основним чином, науковці акцентують увагу на кількісній стороні капіталізації на мікрорівні щодо підприємств, як показнику результативності їх виробничо-господарської діяльності. При цьому недостатньо дослідженими є питання методики аналізу й оцінки капіталізації економіки на рівні регіону, чи національної економіки, зустрічаються лише поодинокі праці, в яких зроблено спробу проаналізувати й дослідити дане явище.

Цілі статті. Так, основна мета статті полягає в комплексному і системному аналітичному дослідженні та оцінці рівня капіталізації економік регіонів України.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Базуючись на дослідженнях науковців [1, с. 62–66; 2; 3; 4, с. 178; 5; 6; 7; 8; 9, с. 82; 18, с. 45; 11, с. 185; 12], поглиблюючи їх та удосконалюючи, пропонуємо методику комплексного аналізу та оцінки капіталізації економіки регіону, що охоплює чотири етапи, як представлено на рисунку 1.

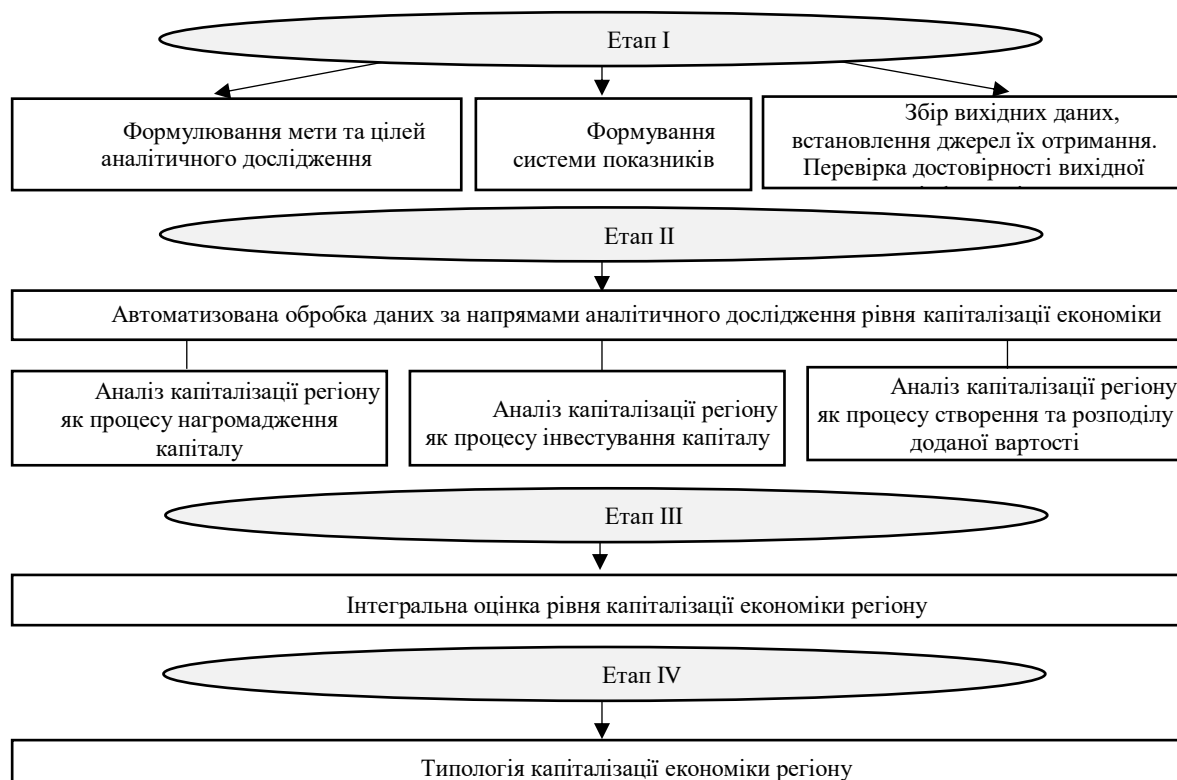

Рис. 1. Алгоритм комплексного аналізу та оцінки капіталізації економіки регіону

Такий алгоритм комплексного аналізу та оцінки рівня капіталізації економіки регіону свідчатиме про його загальний рівень, а також про перспективи на майбутнє.

Аналіз та оцінку рівня капіталізації економіки регіону, вважаємо, доцільно здійснювати за системою показників, що характеризують її з трьох позицій: 1) як процес нагромадження капіталу; 2) як процес інвестування капіталу; 3) як процес

створення і розподілу доданої вартості.

Розрахунок інтегрального рівня капіталізації економіки регіону, вважаємо, доцільно здійснювати за методикою поданою у таблиці 1.

Таблиця 1.

Методика інтегральної оцінки рівня капіталізації економіки регіону	
Формула розрахунку	Позначення
1. Визначення часткових індикаторів та формування матриць вихідних даних	
2. Розрахунок стандартизованих значень часткових індикаторів	
Вихідні індикатори-стимулятори	$a_{ij}^c = \frac{x_{ij}}{\max x_{ij}}$ де a_{ij}^c і a_{ij}^d – відповідно стандартизовані індикатор-стимулятор і індикатор-дестимулятор;
Вихідні індикатори-дестимулятори	$a_{ij}^d = \frac{\min x_{ij}}{x_{ij}}$ x_{ij} – i -тий індикатор капіталізації економіки j -го регіону; $\min x_{ij}$ і $\max x_{ij}$ – відповідне мінімальне та максимальне значення індикатора.
3. Розрахунок узагальнюючих індексів капіталізації економіки регіону	
$I_1 = \sqrt[n]{\prod_{i=1}^n (1 + a_{ij})} - 1$	I_1 – узагальнюючий індекс капіталізації економіки регіону як процесу нагромадження капіталу.
$I_2 = \sqrt[n]{\prod_{i=1}^n (1 + a_{ij})} - 1$	I_2 – узагальнюючий індекс капіталізації економіки регіону як процесу інвестування капіталу.
$I_3 = \sqrt[n]{\prod_{i=1}^n (1 + a_{ij})} - 1$	I_3 – узагальнюючий індекс капіталізації економіки регіону як процесу створення та розподілу доданої вартості.
4. Розрахунок інтегрального рівня капіталізації економіки регіону	
$I = \sqrt[3]{I_1 \times I_2 \times I_3}$	I – інтегральний індекс капіталізації економіки регіону.
5. Групування регіонів за рівнями капіталізації їх економік	
$r = \frac{I_{max} - I_{min}}{3}$	r – розмір інтервалу; I_{max} – максимальне значення інтегрального індексу рівня капіталізації економік регіонів;
Низький рівень	$I < (I_{min} + r)$
Середній рівень	$(I_{min} + r) < I < (I_{max} - r)$
Високий рівень	$I > (I_{max} - r)$
I_{min} – мінімальне значення інтегрального індексу рівня капіталізації економік регіонів.	

* розроблено авторами.

В результаті оцінки виявляється значимість окремого регіону в забезпеченні капіталізації економіки країни в цілому. Така оцінка капіталізації економіки регіону дає змогу: 1) оцінити рівень капіталізації економіки регіону в порівнянні з іншими регіонами держави та в порівнянні з тим регіоном, що має високий рівень капіталізації економіки; 2) виявити існуючі проблеми, сильні та слабкі сторони капіталізації економіки регіону; 3) знаходити відхилення окремих показників капіталізації економіки регіону, виявити резерви її росту та нові можливості забезпечення соціально-економічного розвитку регіону; 4) обґрунтувати шляхи підвищення рівня капіталізації економіки регіону.

Апробуємо дану методику на прикладі регіонів України у 2014–2016 роках.

Оцінка капіталізації економіки регіонів України як процесу нагромадження капіталу. Матриця вихідних даних для оцінки рівня капіталізації економік регіонів України як процесу нагромадження капіталу у 2016 році подана у таблиці 2.

Як бачимо, найнижчий рівень доходів суб'єктів господарювання в розрахунку на душу населення у 2016 році спостерігався у Луганській, Закарпатській, Тернопільській та Рівненській областях. Це свідчить про обмежені можливості капіталізації економік у цих регіонах, адже оборот їх підприємств, і відповідно масштаби діяльності, значно менші, ніж в інших регіонах. Найвищий рівень даного показника спостерігався у місті Київ, Дніпропетровській, Полтавській та Київській областях. Така тенденція

спостерігалась у 2014–2016 роках. Наближалися до них Сумська, Вінницька, Запорізька, Миколаївська, Одеська, Харківська області.

За рівнем середньомісячної заробітної плати, що є вагомою передумовою нагромадження капіталу, провідні позиції у аналізованому періоді стабільно утримувало місто Київ. Також серед регіонів-лідерів у 2016 році були Дніпропетровська, Донецька, Запорізька, Київська, Миколаївська та Одеська області.

Таблиця 2.

Матриця вихідних даних для оцінки рівня капіталізації економік регіонів України як процесу нагромадження капіталу у 2016 році*

Регіони України	Доходи суб'єктів господарювання, тис. грн./особу	Середньомісячна заробітна плата, грн.	Забезпечення населення житлом, м2 загальної площі/особу	Нагромаджений дохід в розрахунку на одну особу, грн.	Частка населення із середньодушовими еквівалентними грошовими доходами на місяць нижче прожиткового мінімуму, %	Співвідношення доходів та витрат в розрахунку на одну особу	Приріст фінансових активів населення, грн./особу	Доходи місцевих бюджетів (без міжбюджетних трансфертів), грн./особу	Обсяги експорту, дол. США/особу	Індекс споживчих цін, %
Вінницька	88,63	4189	29,94	33848,9	6,7	0,77	73	3569	621	110
Волинська	112,23	4047	23,01	28312,5	23,5	0,65	-6073	2978	589	111,8
Дніпропетровська	219,80	5075	24,18	43458,3	11,8	0,80	2658	5561	1817	112,7
Донецька	83,72	5989	12,15	19434,3	10,9	0,99	6968	2071	811	111,6
Житомирська	70,69	4000	27,18	31441,3	13,8	0,72	-1212	3240	390	112,6
Закарпатська	44,29	4298	24,40	25045,3	6,3	0,68	-3259	2474	965	111,7
Запорізька	137,03	5080	23,50	42117,8	10,8	0,81	2327	4991	1319	112,3
Івано-Франківська	58,78	4202	26,32	29975,4	7,3	0,69	-4462	2659	417	110,9
Київська	235,28	5229	35,89	39177,9	5,4	0,68	-8104	5336	986	112,2
Кіровоградська	86,74	3974	26,26	30979,9	13,5	0,69	-2748	3715	446	112,3
Луганська	24,51	4637	8,59	11919,7	12,2	0,96	5211	1132	199	110,7
Львівська	92,71	4559	23,12	33673,5	5,9	0,73	-1491	3958	507	111,9
Миколаївська	115,60	4887	22,41	33186,6	3,8	0,72	-1970	3775	1450	112,2
Одеська	128,61	4809	22,57	37732	7,2	0,65	-9914	4531	640	113,6
Полтавська	158,27	4621	25,48	36393,3	11,8	0,79	3004	4885	1012	114,2
Рівненська	51,52	4364	22,27	29757,4	13,7	0,75	-415	2688	274	112,3
Сумська	74,04	4131	25,64	33944,4	18,3	0,80	4060	3628	492	114,2
Тернопільська	53,02	3695	25,95	26884,4	21,6	0,70	-1572	2435	279	111,6
Харківська	116,63	4448	24,21	36587,7	8,6	0,62	-9915	4210	383	114,1
Херсонська	62,37	4046	24,10	31242,7	11	0,68	-5075	3130	234	112,8
Хмельницька	63,47	4043	27,00	32650	17	0,79	1774	3252	249	111,4
Черкаська	111,18	4148	27,98	30608,7	14,7	0,69	-2130	3788	386	112,7
Чернівецька	34,51	3828	24,68	26838,3	6,8	0,70	-2801	2795	132	111
Чернігівська	84,91	4002	28,49	31707,1	10,5	0,72	-583	3563	422	112,8
м. Київ	890,49	8648	22,00	91356,6	4,1	0,87	9383	10147	2971	114

* складено авторами за даними Державної служби статистики України [13].

Рівень капіталізації економіки регіонів України за показником нагромадження доходів населенням у 2014–2016 роках найвищий був у місті Київ, Дніпропетровській, Запорізькій та Київській областях, а найнижчий – у Луганській, Донецькій, Закарпатській, Чернівецькій та Тернопільській областях.

Найнижча частка населення із середньодушовими еквівалентними грошовими доходами на місяць нижче прожиткового мінімуму у аналізованому періоді спостерігалась у м. Київ, Київській, Миколаївській та Львівській областях.

Порівнюючи рівень середньодушових доходів і рівень середньодушових витрат, у 2016 році спостерігався низький рівень капіталізації економіки за нагромадженням у Волинській, Одеській, Харківській, Черкаській, Закарпатській, Київській та Херсонській областях. Можна стверджувати, що за цими регіонами України був

найбільший рівень невідповідності між рівнем доходів та рівнем витрат населення, а тому вони здійснювали найменший внесок у процес нагромадження капіталу за рівнем депозитних заощаджень.

За рівнем нагромадження капіталу через вкладання коштів у житловий фонд регіоном-лідером у 2016 році була Київська область. Також порівняно вищі значення показника забезпеченості населення житлом відмічалися у Вінницькій, Чернігівській, Хмельницькій, Черкаській і Житомирській областях. Серед регіонів України у 2014–2016 роках найнижчий рівень показника спостерігався у Донецькій та Луганській областях, що був у понад 2 рази менше, ніж у інших регіонах України. Різкі зміни у значенні даного показника відмічаються у 2014 році за Донецькою та Луганською областями у зв'язку з окупацією їх територій і ворожим знищенням житлових будівель, в силу чого жителі цих регіонів стали найменш забезпеченими житлом.

За рівнем капіталізації економік регіонів України у прирості фінансових нагромаджень населення лідером в аналізованому періоді були м. Київ, Донецька, Луганська, Сумська та Полтавська області. Проте, за даним показником відмічались значні коливання у досліджуваному періоді. У 2016 роках у 16 регіонах спостерігалось скорочення фінансових активів населення. Найзначніше скорочення даного показника відбулось у населення Одеської, Харківської, Київської, Волинської і Херсонської областей.

Відповідно до обсягів доходів місцевих бюджетів вищий рівень капіталізації економіки спостерігався за такими регіонами, як місто Київ, Дніпропетровська, Запорізька, Київська та Полтавська області. Регіонами-аутсайдерами за цим показником були Луганська, Донецька, Волинська, Закарпатська, Тернопільська, Івано-Франківська та Чернівецька області. Спостерігаємо значну нерівномірність у фінансових можливостях нагромадження капіталу органами місцевого самоврядування регіонів України.

Інший показник капіталізації економіки регіону як процесу нагромадження капіталу – обсяги експорту на душу населення – у 2014–2016 роках показав, що місто Київ, Дніпропетровська, Запорізька, Київська та Полтавська області мають значно більші можливості нагромадження капіталу у порівнянні з Івано-Франківською, Житомирською, Тернопільською, Херсонською, Хмельницькою, Рівненською та Чернівецькою областями.

Індекс споживчих цін, як показник дестимулятор нагромадження капіталу, відображає його зменшення у таких процесах у порівняльних цінах за регіонами України. У 2014 році середньорегіональний показник рівня споживчих цін становив 124,9%, у 2015 році – 143,3%, а у 2016 році – 112,4%. За даним показником спостерігаємо найменший рівень міжрегіональних асиметрій в нашій державі. Однак, у 2014–2015 роках індекс споживчих цін він мав тенденцію до зростання за усіма регіонами України, але у 2016 році спостерігаємо його зниження у всіх регіонах.

Результати інтегральної оцінки рівня капіталізації економіки регіону як процесу нагромадження капіталу засвідчили, що у 2014–2016 роках найвищий його рівень за цим показником спостерігався за такими регіонами України, як місто Київ, Київська, Дніпропетровська, Запорізька, Донецька, Миколаївська області (рис. 2). Саме ці регіони були лідерами за процесами нагромадження капіталу.

За окремими регіонами України відбулось суттєве погіршення рейтингових позицій. Так, зокрема, Луганська область зазнала значної втрати нагромадженого капіталу, адже якщо у 2014 році вона займала 7 місце у рейтинговій таблиці, то у 2014 році уже 23 місце серед 25 регіонів України.

Регіонами-аутсайдерами за рівнем нагромадження капіталу у аналізованому періоді були Чернівецька, Волинська, Рівненська, Херсонська, Тернопільська області.

Такі результати свідчать про наявність певних проблем у цих регіонах, зокрема, їх фінансову недостатність, обмежені фінансові можливості та незначні економічні перспективи, адже вони не створюють належного фінансового підґрунтя до забезпечення свого соціально-економічного і екологічного розвитку.

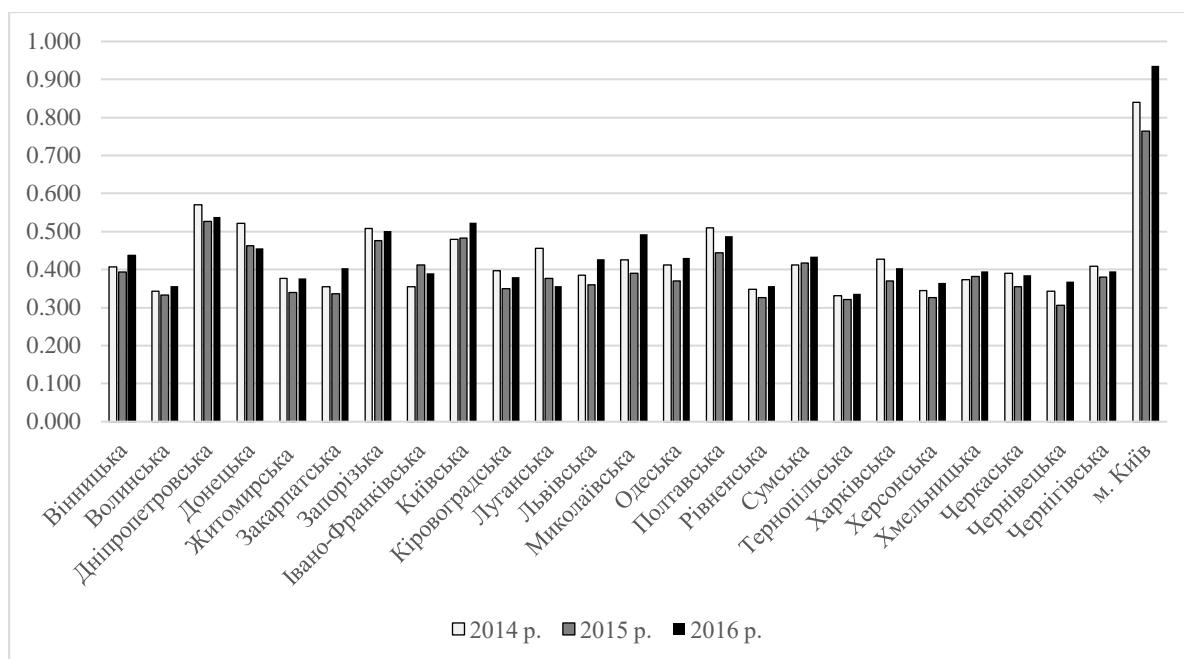

Рис. 2. Узагальнюючі індекси капіталізації економік регіонів України як процесу нагромадження капіталу у 2014–2016 роках

Аналіз та оцінка капіталізації економіки регіонів України як процесу інвестування капіталу. Вихідні індикатори для оцінки рівня капіталізації економіки регіонів України як процесу інвестування капіталу у 2016 році наведено у таблиці 3.

Згідно офіційних статистичних даних, можемо стверджувати, що обсяг капітальних інвестицій в цілому за регіонами України за 2014–2016 роки збільшився [13]. Темп росту капітальних інвестицій у 2014 році становив 86,70%, а у 2016 році – 113,31%, що засвідчує ріст передумов та ширші можливості для нарощення економічного потенціалу у регіонах України.

Регіонами-лідерами у досліджуваному періоді за обсягами капіталовкладень у розрахунку на душу населення були місто Київ, Київська, Дніпропетровська та Полтавська області. Серед регіонів найбільш проблемними за обсягами капітальних інвестицій на душу населення були Донецька, Луганська, Закарпатська, Рівненська та Чернівецька області.

Позитивним був той факт, що практично у всіх регіонах в досліджуваному періоді відбувався приріст обсягів капітальних інвестицій, і якщо в середньому по Україні даний показник у 2014 рік становив 75,9%, то у 2015 році – 98,3%, а у 2016 році – 118% [13]. У 2014 році приріст обсягів капітальних інвестицій спостерігався лише у Івано-Франківській та Хмельницькій областях. У 2016 році відбулось скорочення капітальних інвестицій у Волинській, Івано-Франківській, Закарпатській, Чернівецькій і Рівненській областях та при цьому найбільшими темпами зростали їх обсяги у Одеській, Луганській, Донецькій, Миколаївській, Кіровоградській областях.

Обсяги інвестицій в основний капітал у житлове будівництво відображають величину соціальних інвестицій за регіонами України. Регіонами-лідерами за даним показником були Київська область та місто Київ. Дещо менші, однак високі у

порівнянні з іншими регіонами, рівні даного показника спостерігались у таких областях, як Волинська, Івано-Франківська, Львівська, Рівненська, Тернопільська та Хмельницька області. Разом з тим, спостерігаємо низький рівень такого типу соціальних інвестицій у Донецькій, Херсонській, Кіровоградській, Луганській областях.

Таблиця 3.

Вихідні індикатори оцінки рівня капіталізації економік регіонів України як процесу інвестування капіталу у 2016 році*

Регіони України	Обсяг капітальних інвестицій, тис. грн./особу	Індекси капітальних інвестицій, %	Капітальні інвестиції у житлове будівництво на душу населення, грн./особу	Прямі іноземні інвестиції на душу населення, дол. США/особу	Обсяг інноваційних витрат у розрахунку на одне підприємство, тис. грн./од.	Частка капітальних інвестицій профінансована з власних коштів підприємств та організації, %
Вінницька	5224	102,5	701	113,1	20,1	66,6
Волинська	6144	97,5	1387	225,9	3,3	62,7
Дніпропетровська	10239,5	115,5	459	1074,7	77,5	87,4
Донецька	2806	145,1	42	385	9,7	88
Житомирська	4477,5	127,5	551	178,8	1,1	69,3
Закарпатська	3712,2	93,9	981	252,9	1,1	55,5
Запорізька	6323,7	131,3	263	372,3	7,1	82,5
Івано-Франківська	5765,8	65,3	1542	593,6	3,6	58,4
Київська	19340,1	124,8	4085	869,7	2,4	47,9
Кіровоградська	6599,2	147	169	61,3	5,9	81,3
Луганська	1877,4	146,4	52	172,6	0,6	72,9
Львівська	7395,5	130,7	1570	434,5	4,5	57,2
Миколаївська	8435,7	147,6	432	197,5	6,8	61,9
Одеська	7036,7	163,4	710	560	0,7	70,7
Полтавська	10712	132,2	678	704,4	4,1	69,6
Рівненська	3723,7	91,2	1168	157	0,3	48,9
Сумська	5207	135,4	473	171,8	7,5	68,5
Тернопільська	4615	117,2	1012	45,8	0,7	57,8
Харківська	6141,1	135,9	839	606,1	9,4	65
Херсонська	4341,3	135,8	232	191,6	2,7	73,3
Хмельницька	7090,6	123,4	2823	124,5	2,4	43,9
Черкаська	5268,7	135	600	271,5	2,0	72,4
Чернівецька	2945,9	85,9	935	63,4	1,2	38,3
Чернігівська	5160,3	132,5	488	233,7	1,7	78,7
м. Київ	36974,2	107,5	3668	7468,8	8,5	74,6

* складено авторами за даними Державної служби статистики України [13].

Проаналізуємо обсяги прямих іноземних інвестицій за регіонами України, що свідчать про рівень інвестиційної привабливості регіону для зовнішніх інвесторів та його спроможність залучати інвестиції ззовні. У 2014–2016 роках найбільші обсяги іноземних інвестицій у розрахунку на одну особу спрямовувались у місто Київ, Дніпропетровську, Київську, Полтавську та Харківську області. При цьому, найменш інвестиційно привабливими для іноземних інвесторів були Тернопільська, Кіровоградська, Чернівецька, Хмельницька та Вінницька області, за якими спостерігаємо щорічне зменшення обсягів іноземних інвестицій у цих регіонах.

Іншим показником, що характеризує рівень капіталізації економіки за рівнем інвестування капіталу, є обсяги інноваційних витрат у розрахунку на одне підприємство за регіонами України. У 2014–2016 роках регіонами-лідерами за обсягами інноваційних витрат у розрахунку на одне підприємство були Дніпропетровська, Вінницька, Харківська і Донецька області та місто Київ, а регіонами-аутсайдерами – Луганська, Одеська, Тернопільська, Житомирська і Закарпатська області.

Найвищим рівнем самостійності регіональних суб'єктів господарювання у процесах капіталізації у 2014–2016 роках характеризувались такі регіони, як Дніпропетровська, Донецька, Запорізька області, про що засвідчив показник частки капітальних інвестицій, профінансованих з власних коштів підприємств. Саме за цими регіонами спостерігався найвищий рівень реальної інвестиційної активності підприємств. За такими регіонами як Київська, Рівненська, Хмельницька і Чернівецька області частка капітальних інвестицій, профінансованих з власних коштів підприємств, не перевищувала 50%.

Узагальнюючі результати оцінки капіталізації економік регіонів України як процесу інвестування капіталу свідчать про значну нестабільність позицій регіонів за цим критерієм у аналізованому періоді. Лідуючі позиції за рівнем капіталізації як процесу інвестування капіталу у 2014–2016 роках займали місто Київ, Київська і Дніпропетровська області. До регіонів-аутсайдерів за рівнем капіталізації економіки як процесу інвестування капіталу належали Чернівецька, Херсонська, Донецька, Луганська, Закарпатська і Тернопільська області (рис. 3).

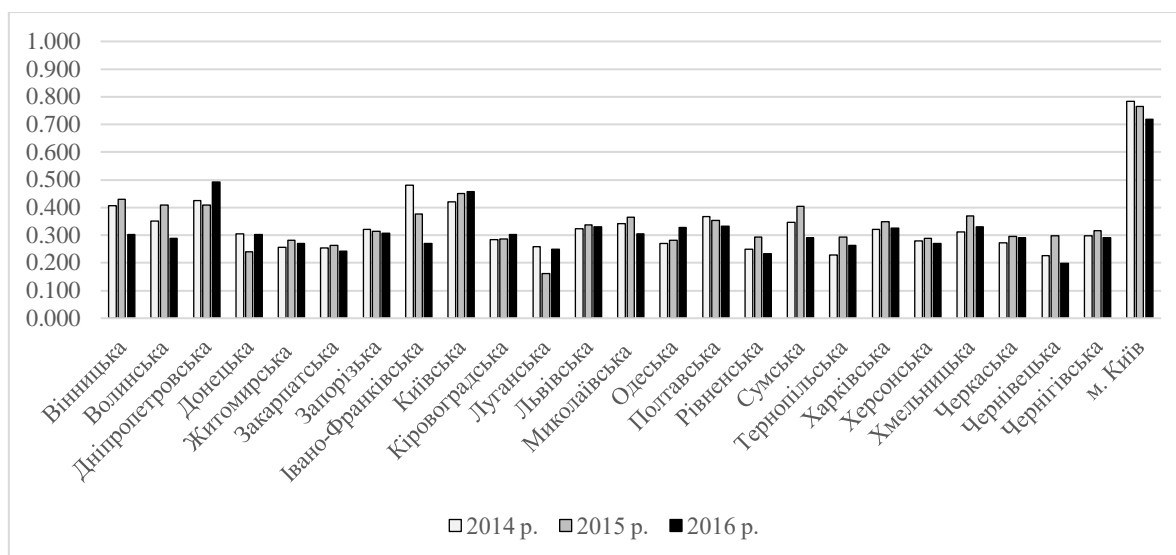

Рис. 3. Узагальнюючі індекси капіталізації економіки регіонів України як процесу інвестування капіталу у 2014–2016 роках

За роками відмітилось погіршення у рівні інвестування капіталу в Івано-Франківській, Сумській, Херсонській, Волинській областях. Водночас, відбулось певне посилення позицій у рівні інвестування капіталу в Харківській, Львівській, Одеській, Черкаській і Хмельницькій областях.

Аналіз та оцінка рівня капіталізації економік регіонів України як процесу створення та розподілу доданої вартості. Вихідні індикатори для оцінки рівня капіталізації регіонів як процесу створення та розподілу доданої вартості наведено у таблиці 4.

За рівнем створеної ВДВ на душу населення у 2014–2016 років лідувало місто Київ. Вищими, ніж середній в країні рівень створеної ВДВ на душу населення, був у Дніпропетровській, Запорізькій, Київській, Миколаївській, Одеській, Полтавській та Харківській областях. Регіонами-аутсайдерами за рівнем створеної валової доданої вартості у аналізованому періоді були Закарпатська, Донецька, Луганська, Тернопільська та Чернівецька області.

Проаналізуємо рівень капіталізації економіки за часткою створеної доданої вартості у валовому випуску, що характеризує рівень ефективності створення доданої

вартості. Спостерігаємо відносну стабільність даного показника у аналізованому періоді за регіонами України, рівень якого становив 32–45%. Рівень даного показника був недостатньо високим і показав, що сума прибутку, заробітної плати з нарахуваннями, амортизаційних відрахувань і фінансових витрат становила біля 40% у структурі валового випуску. Найвищий рівень даного показника зафіксовано за Чернівецькою областю (47,72%) у 2014 році, за Луганською областю (93,50%) у 2015 році та за Закарпатською (45,62%) і Чернівецькою (45,62%) областями в 2016 році. Найнижчий рівень даного показника виявлено за Запорізькою областю у 2014 році (34,82%) й 2015 році (21,81%), а у та у 2016 році – за Донецькою областю (32,89%).

Таблиця 4.

Оцінки рівня капіталізації регіонів як процесу створення та розподілу доданої вартості у 2016 році *

Регіони України	Вихідні індикатори					
	Створена валова додана вартість на душу населення, тис. грн./особу	Рівень доданої вартості у валовому випуску, %	Створена валова додана вартість у розрахунку на одне підприємство, тис. грн./од.	Частка регіону у загальному обсязі створеної доданої вартості країни, %	Частка реінвестованої доданої вартості (капітальні інвестиції до ВДВ), %	Темп росту валового регіонального продукту у розрахунку на одну особу, %
Вінницька	40,17	37,09	2219	3,1	13,05	125,07
Волинська	30,19	41,61	1604	1,5	20,37	112,91
Дніпропетровська	60,57	35,88	2000	9,7	16,97	114,41
Донецька	25,20	32,89	1250	5,3	11,16	120,30
Житомирська	33,84	41,97	1477	2,1	13,27	125,48
Закарпатська	23,22	45,62	1390	1,4	15,99	111,91
Запорізька	47,19	33,59	1824	4,1	13,45	118,02
Івано-Франківська	33,04	42,21	1772	2,2	17,47	112,21
Київська	62,51	38,77	1769	5,3	30,92	123,47
Кіровоградська	42,80	42,35	1895	2	15,48	120,61
Луганська	11,83	36,81	648	1,3	15,91	132,22
Львівська	39,97	44,07	1635	5	18,50	121,38
Миколаївська	43,49	41,30	1170	2,5	19,46	120,70
Одеська	44,05	42,07	1445	5,2	15,99	120,34
Полтавська	69,32	42,06	3150	4,9	15,52	122,22
Рівненська	30,08	41,62	1701	1,7	12,38	111,89
Сумська	36,90	42,62	1867	2	14,17	112,30
Тернопільська	26,56	42,47	1398	1,4	17,43	117,16
Харківська	49,24	40,86	1872	6,5	12,51	124,74
Херсонська	32,45	42,14	1308	1,7	13,42	120,96
Хмельницька	33,52	40,31	1545	2,1	21,23	119,65
Черкаська	40,56	36,71	1898	2,5	13,05	117,83
Чернівецька	21,71	45,62	1297	1	13,58	114,88
Чернігівська	37,39	42,94	1864	1,9	13,88	118,55
м. Київ	165,73	42,54	1881	23,6	22,24	122,98

* складено авторами за даними Державної служби статистики України [13].

У розрахунку на одне підприємство регіонами-лідерами у створенні доданої вартості у досліджуваному періоді були Полтавська, Вінницька, Дніпропетровська області та м. Київ, тобто саме у цих регіонах відмічається найвищий рівень масштабності діяльності одного підприємства.

За часткою регіону у створенні ВДВ у загальному обсязі створеної доданої вартості лідирували такі регіони, як місто Київ, Дніпропетровська та Харківська області, що у сукупності створювали біля 40% доданої вартості країни. Найнижчі показники внеску регіонів у створення доданої вартості країни здійснювали Чернівецька, Луганська, Закарпатська, Тернопільська, Волинська, Рівненська, Чернігівська та Херсонська області.

За часткою реінвестованої доданої вартості регіонами-лідерами у 2014–2016

роках були Київська, Миколаївська, Волинська, Хмельницька області та місто Київ, рівень якої у цих регіонах становив більше 19% за співвідношенням між капітальними інвестиціями та величиною ВДВ.

За темпами росту валового регіонального продукту у розрахунку на душу населення регіонами-лідерами у 2016 році були Луганська, Вінницька, Житомирська, Харківська області та місто Київ, а аутсайдерами – Закарпатська, Волинська, Сумська, Івано-Франківська та Рівненська області.

Узагальнюючи проведений аналіз капіталізації економік регіонів України як процесу створення та розподілу доданої вартості, можемо зробити висновки, що найвищий рівень капіталізації економіки за цим параметром у 2014–2016 роках спостерігався за м. Київ, Київською, Полтавською і Дніпропетровською областями, а найнижчий – за Луганською, Донецькою, Чернівецькою і Херсонською областями (рис. 4). Низькі параметри створення та розподілу доданої вартості є вкрай негативним явищем, адже ВДВ є одним із найбільш узагальнюючих показників соціально-економічного розвитку регіонів та країни в цілому.

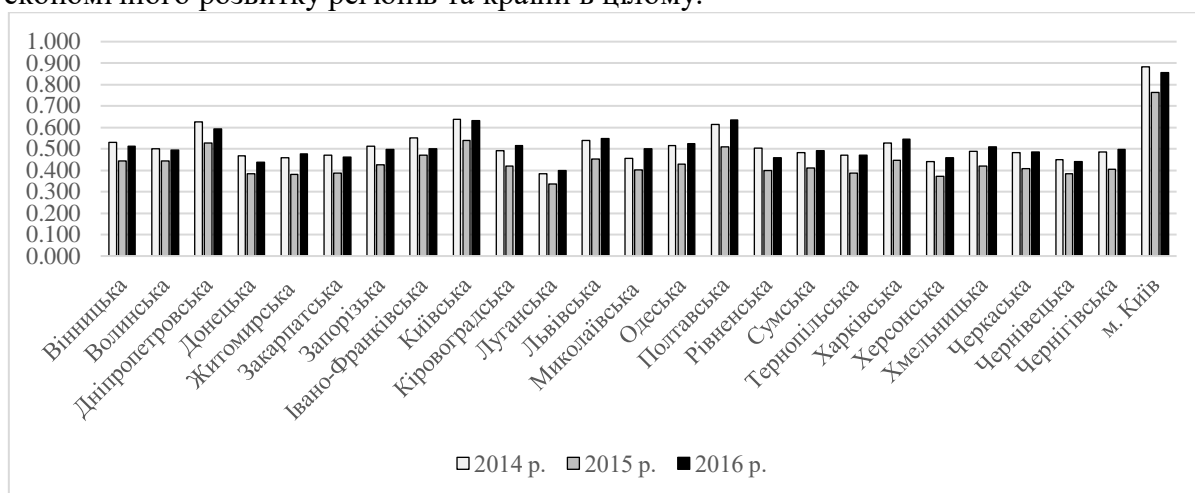

Рис. 4. Узагальнюючі індекси капіталізації економіки регіонів України як процесу створення та розподілу доданої вартості у 2014–2016 роках

Спостерігаємо за роками погіршення у рівні створення та розподілу доданої вартості у Донецькій, Івано-Франківській, Запорізькій, Закарпатській, Рівненській, Черкаській областях. Проте, певне посилення позицій у рівні створення та розподілу доданої вартості спостерігалось за Миколаївською, Кіровоградською, Харківською та Хмельницькою областями.

Рейтинг регіонів України за рівнем капіталізації їх економік у розрізі напрямів аналітичного дослідження представлено у таблиці 5.

Таблиця 5.

Рейтинг регіонів України за рівнем капіталізації їх економік у розрізі напрямів аналітичного дослідження

Регіони України	Рейтинг регіонів за рівнем капіталізації економіки як процесу накопичення капіталу			Рейтинг регіонів за рівнем капіталізації економіки як процесу інвестування капіталу			Рейтинг регіонів за рівнем капіталізації економіки як процесу створення та розподілу доданої вартості		
	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Вінницька	13	9	8	5	3	11	7	8	9
Волинська	23	21	22	7	4	17	12	9	15
Дніпропетровська	2	2	2	3	5	2	3	3	4
Донецька	3	5	7	14	24	13	20	22	24
Житомирська	17	19	19	21	22	18	21	23	18
Закарпатська	19	20	12	22	23	23	18	19	20
Запорізька	5	4	4	12	14	9	10	11	14

Івано-Франківська	20	8	16	2	7	20	5	5	11
Київська	6	3	3	4	2	3	2	2	3
Кіровоградська	14	18	18	16	20	12	13	13	8
Луганська	7	13	23	20	25	22	25	25	25
Львівська	16	16	11	10	12	6	6	6	5
Миколаївська	9	10	5	9	9	10	22	17	12
Одеська	10	15	10	19	21	7	9	10	7
Полтавська	4	6	6	6	10	4	4	4	2
Рівненська	21	22	24	23	17	24	11	18	21
Сумська	11	7	9	8	6	14	17	14	16
Тернопільська	25	24	25	24	18	21	19	20	19
Харківська	8	14	13	11	11	8	8	7	6
Херсонська	22	23	21	17	19	19	24	24	22
Хмельницька	18	11	15	13	8	5	14	12	10
Черкаська	15	17	17	18	16	15	16	15	17
Чернівецька	24	25	20	25	15	25	23	21	23
Чернігівська	12	12	14	15	13	16	15	16	13
м. Київ	1	1	1	1	1	1	1	1	1

* складено авторами на основі обробки даних Державної служби статистики України [13].

Результати інтегральної оцінки рівня капіталізації економік регіонів України відображено у таблиці 6 та на рисунку 5.

Таблиця 6.

Інтегральна оцінка рівня капіталізації економік регіонів України *

Регіони України	Інтегральний індекс рівня капіталізації економіки регіону			Рейтинг		
	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.
Вінницька	0,444	0,422	0,408	6	5	10
Волинська	0,392	0,392	0,371	13	9	18
Дніпропетровська	0,533	0,484	0,539	2	3	2
Донецька	0,421	0,349	0,392	8	17	13
Житомирська	0,354	0,331	0,364	20	21	19
Закарпатська	0,349	0,325	0,356	23	24	20
Запорізька	0,437	0,399	0,424	7	8	6
Івано-Франківська	0,454	0,418	0,375	5	6	17
Київська	0,505	0,490	0,532	3	2	3
Кіровоградська	0,381	0,347	0,390	17	18	14
Луганська	0,356	0,273	0,328	19	25	24
Львівська	0,407	0,380	0,426	11	13	5
Миколаївська	0,405	0,386	0,421	12	12	7
Одеська	0,386	0,355	0,420	15	15	8
Полтавська	0,486	0,431	0,469	4	4	4
Рівненська	0,353	0,337	0,336	21	19	23
Сумська	0,410	0,411	0,396	10	7	12
Тернопільська	0,329	0,332	0,347	24	20	22
Харківська	0,416	0,386	0,416	9	11	9
Херсонська	0,349	0,327	0,356	22	22	21
Хмельницька	0,385	0,389	0,405	16	10	11
Черкаська	0,371	0,350	0,379	18	16	16

Продовження таблиці 6

Чернівецька	0,327	0,327	0,319	25	23	25
Чернігівська	0,390	0,365	0,385	14	14	15
м. Київ	0,834	0,764	0,832	1	1	1

* складено авторами на основі обробки даних Державної служби статистики України [13].

Рівень капіталізації на мезорівні визначає місце регіону в національній економіці [8, с. 3]. Лідуючі позиції за рівнем капіталізації економіки серед регіонів України стабільно утримувало м. Київ.

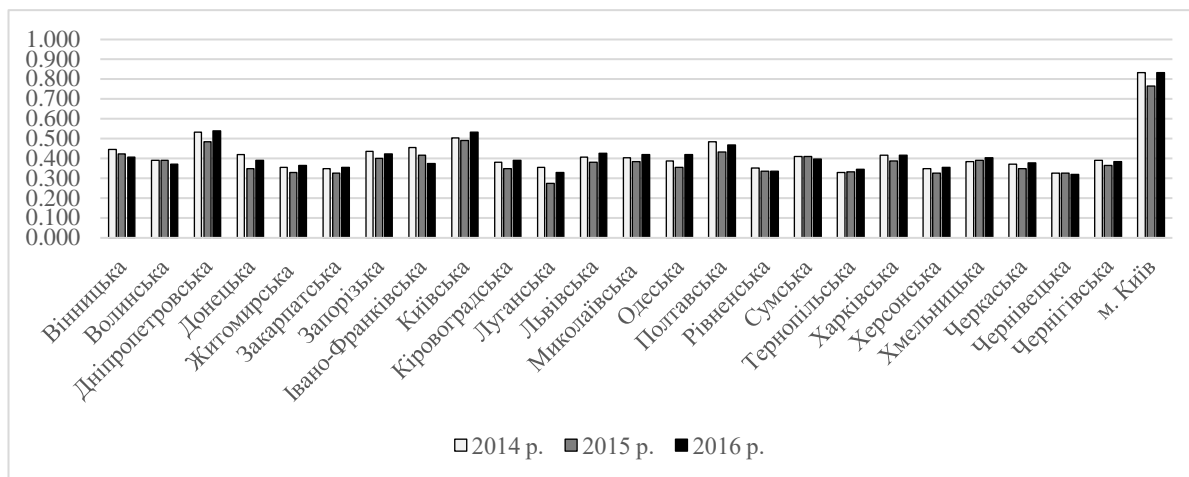

Рис. 5. Інтегральні індекси капіталізації економіки регіонів України у 2014–2016 роках

Здійснено позиціонування регіонів України за рівнем капіталізації економіки у 2014–2016 роках та виокремимо регіони низького, середнього і високого її рівнів (табл. 7).

Таблиця 7.

Позиціонування регіонів України за рівнем капіталізації у 2014–2016 роках

Напрями оцінки капіталізації економіки регіону	Рівень капіталізації економіки регіону		
	Низький	Середній	Високий
Рівень капіталізації економіки регіону як процесу нагромадження капіталу	Вінницька, Волинська, Донецька, Житомирська, Закарпатська, Запорізька, Івано-Франківська, Київська, Кіровоградська, Луганська, Львівська, Миколаївська, Одеська, Полтавська, Рівненська, Сумська, Тернопільська, Харківська, Херсонська, Хмельницька, Черкаська, Чернівецька, Чернігівська області 23 регіони (92%)	Дніпропетровська область 1 регіон (4%)	м. Київ 1 регіон (4%)
Рівень капіталізації економіки регіону як процесу інвестування капіталу	Вінницька, Волинська, Донецька, Житомирська, Закарпатська, Запорізька, Івано-Франківська, Кіровоградська, Луганська, Львівська, Миколаївська, Одеська, Полтавська, Рівненська, Сумська, Тернопільська, Харківська, Херсонська, Хмельницька, Черкаська, Чернівецька, Чернігівська області 22 регіони (88%)	Дніпропетровська, Київська області 2 регіони (8%)	м. Київ 1 регіон (4%)
Рівень капіталізації економіки регіону як процесу створення та розподілу доданої вартості	Вінницька, Волинська, Дніпропетровська, Донецька, Житомирська, Закарпатська, Запорізька, Івано-Франківська, Кіровоградська, Луганська, Львівська, Миколаївська, Одеська, Полтавська, Рівненська, Сумська, Тернопільська, Харківська, Херсонська, Хмельницька, Черкаська, Чернівецька, Чернігівська області 23 регіони (92%)	Київська область 1 регіон (4%)	м. Київ 1 регіон (4%)
Рівень капіталізації економіки	Вінницька, Волинська, Донецька, Житомирська, Закарпатська, Запорізька, Івано-Франківська, Кіровоградська, Луганська, Львівська, Миколаївська, Одеська, Полтавська, Рівненська, Сумська, Тернопільська, Харківська, Херсонська, Хмельницька, Черкаська, Чернівецька, Чернігівська області 22 регіони (88%)	Дніпропетровська, Київська області 2 регіони (8%)	м. Київ 1 регіон (4%)

Висновки. Отже, лише один регіон (4% від їх загальної кількості) – м. Київ – характеризувався високим рівнем капіталізації економіки, два регіони (8% від їх загальної кількості) – Дніпропетровська та Київська області – середнім рівнем капіталізації економіки, а решта – 22 регіони (88% від їх загальної кількості) – низьким рівнем капіталізації економіки.

Регіони з низьким рівнем капіталізації економіки неспроможні утримувати капітал, відчувають значний відтік ресурсів і, як наслідок, не є спроможними забезпечувати ефективний розвиток своєї економіки [2]. Низький рівень капіталізації економіки регіону обумовлює посилення його залежності від державної підтримки та

зовнішніх джерел фінансування соціально-економічного розвитку. В цілому низький рівень капіталізації держави спричиняє ріст залежності національної економіки від кон'юнктури світових фінансових ринків. У той же час «перекапіталізація» регіону призводить до відтоку виробництв, оскільки усі форми діяльності (окрім управління) виявляються на території регіону неефективними через надмірну дорожнечу ресурсів [14, с. 39].

Міжрегіональні асиметрії за рівнем капіталізації економік як процесу нагромадження капіталу становили понад 2,5 разів. Міжрегіональні асиметрії за рівнем капіталізації економік як процесу інвестування капіталу становили понад 3,3 разів. Міжрегіональні асиметрії за рівнем капіталізації економік як процесу створення і розподілу доданої вартості становили понад 2,2 разів. Загалом же рівень диференціації між регіонами України за рівнем капіталізації економік становив понад 2,5 разів.

Серед напрямків дослідження найскладнішою є ситуація щодо капіталізації регіонів країни у напрямку інвестування. Низькими є також параметри капіталізації за процесами нагромадження капіталу та створення і розподілу доданої вартості. Такі результати є досить незадовільними та не створюють належних умов для розвитку економік регіонів України та національної економіки в цілому.

Список використаних джерел:

1. Вахович І. М. Регіональний вимір капіталізації економіки: питання нарощення, інвестування та розподілу : монографія / І. М. Вахович, О. П. Чапук. – Луцьк : Волиньполіграф™, 2016. – 189 с.
2. Музика І. С. Капіталізація як критерій досягнення ефективності управління кредитним потенціалом регіону [Електронний ресурс] / І. С. Музика. – Режим доступу : http://www.rusnauka.com/9_NND_2012/Economics/3_102285.doc.htm.
3. Інституційні механізми капіталізації економіки регіонів Українського Причорномор'я : монографія / [Б. В. Буркинський, В. М. Осипов, О. В. Моліна та ін.] ; за наук. ред. Б. В. Буркинського ; НАН України, Ін-т пробл. ринку та екон.-екол. дослідж. – Одеса : ШПРЕД НАН України, 2014. – 520 с.
4. Козоріз М. А. Методичні підходи до оцінки капіталізації регіональних активів / М. А. Козоріз, Л. В. Ключник // Актуальні проблеми економіки. – 2010. – №9 (111). – С. 178.
5. Цибульский В. Р. Капитализация территорий. Вопросы устойчивости [Електронний ресурс] / В. Р. Цибульский. – Режим доступу : www.forumstrategov.ru.
6. Конягин В. Капитализация регионов [Електронний ресурс] / В. Конягин // Русский Архипелаг. – 2004. – Режим доступу : www.archipelag.ru.
7. Силифонкина С. В. Диагностика устойчивого развития экономики региона с применением критериев капитализации : автореф. дис. ... канд. экон. наук : спец. 08.00.05 «Экономика и управление народным хозяйством (региональная экономика)» / С. В. Силифонкина. – Екатеринбург, 2013. – 20 с.
8. Дедкова М. В. Капитализация и её влияние на экономический рост (на примере непубличных компаний) : Автореф. дисс. ... канд. экон. наук. 08.00.10 «Финансы, денежное обращение и кредит» / Дедкова Мария Валерьевна. – Москва : ФГОУ ВПО «Российский государственный университет туризма и сервиса», 2008. – 28 с.
9. Рожков Ю. В. Капитализация в системе целей инновационного развития региона / Ю. В. Рожков, И. П. Чёрная // Инновации. – 2009. – № 6. – С. 82–88.
10. Овчинникова О. П. Капитализация активов региона: сущность, элементы, проблемы / О. П. Овчинникова, Ю. В. Лыщикова // Журнал «Научные ведомости Белгородского государственного университета. Серия: История. Политология. Экономика. Информатика». – 2011. – Вып. 13-1. – Т. 19. – С. 44–49.
11. Айрапетян Б. Г. Оценка капитализации регионального потенциала на основе ключевых компетенций региона / Б. Г. Айрапетян, В. А. Беляков // Вестник Удмуртского университета. – 2011. – № 2–1. – С. 182–193.
12. Лысенко Д. С. Проблема управления капитализацией региона [Електронний ресурс] / Д. С. Лысенко, Н. Ш. Гафуров. – Режим доступу: <http://dspace.susu.ac.ru/bitstream/handle/0001.74/1478/28.pdf?sequence=1>.
13. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
14. Переслегин С. Капитализация будущего / С. Переслегин // Российское экспертное обозрение. – 2005. – №2(14). – С. 38–41.